

---

## NAȚIONALIZAREA PRINCIPALELOR MIJLOACE DE PRODUȚIE ÎN JUDEȚUL SEVERIN

*Eusebiu Narai*

Cuvinte cheie: comunism, naționalizare, 1948, industrie

Key words: communism, nationalization, 1948, industry

### a) Naționalizarea. Aspecte legislative

Urmările celui de-al doilea război mondial au fost pentru România dintre cele mai păgubitoare, sub aspect material, uman și politic. Material, pierderile totale se ridică la aproximativ 3,7 miliarde dolari (la cursul anului 1938). Între cifrele recunoscute oficial și cele avansate, prin recalculare, de către istorici, există unele deosebiri. Uman, tributul de sânge al armatei române se ridică la circa 1 milion de victime – decedați, dispăruți și prizonieri care nu s-au mai întors. Politic, ca urmare a înțelegerilor intervenite între marile puteri, România intră în conul de penumbră european, numit “sfera de influență sovietică”, fapt care își pune amprenta asupra derulării ulterioare a vieții ei economico-sociale și politice<sup>1</sup>.

Datorită eforturilor depuse pe toate planurile, față de semestrul corespunzător al anului 1938, în cel de-al doilea semestru al anului 1947 producția industrială reprezenta deja 75%. În acest context, producția de fontă se ridică la 86%, cea de oțel la 79%, a industriei chimice de bază la 100%, a industriei de hârtie la 94%, a cimentului de 105%, iar extracția de cărbune a depășit nivelul din anul 1938. Realizări au avut loc și în producția agricolă. Drept urmare, în 1947, venitul național a atins 65% din cel obținut în anul 1938.

Problemele comerțului exterior, la rândul lor, se impuneau cu o deosebită forță, mai ales după ce, la 10 februarie 1947, fusese semnat *Tratatul de pace*. Pentru reconstrucția economică erau obiectivele necesare dezvoltării comerțului și cooperării economice internaționale. Din păcate, țara noastră, ca și țările din jur, suferise foarte mari pierderi și distrugerii în timpul războiului, economia ei aflându-se într-o stare foarte critică (anii 1945-1946 fuseseră ani de cumplită secetă), avea de făcut față obligațiilor în cadrul armistițiului și, drept urmare, disponibilitățile de export în primii

---

<sup>1</sup> Maria Mureșan, Dumitru Mureșan, *Istoria economiei*, București, 1995, p. 323.

ani au fost aproape inexistente. La rândul ei, blocarea valutei și a devizelor deținute de România în țările occidentale (la sfârșitul lui 1944 devizele în cliring blocate în străinătate se ridicau la circa 58 miliarde lei, la care se adăuga o cantitate de aur și devize însumând 200-250 milioane de franci elvețieni) contribuia și ea la extraordinara îngreunare a importurilor. La rândul său, faptul că relațiile dintre foștii aliați au început să se deterioreze a afectat și el negativ starea de lucruri. Majoritatea țărilor europene începuseră să graviteze către una din cele două supra-puteri – S.U.A. și U.R.S.S. – din considerente, în primul rând, politice și strategice. Drept urmare, guvernele de atunci ale României au intensificat colaborarea economică cu vecinii și, în primul rând, cu Uniunea Sovietică<sup>2</sup>.

În aceste condiții, guvernul român a răspuns negativ (după ce și U.R.S.S. procedase așa) la invitația franco-britanică de participare la *Conferința internațională* ce urma să aibă loc, la Paris, la 12 iulie 1947, convocată la sugestia secretarului de stat al S.U.A. – generalul Marshall, care voia să organizeze cunoscutul “Plan Marshall” de contribuție a Statelor Unite la refacerea economică a Europei prin credite. S-a pierdut, în felul acesta, o însemnată ocazie favorabilă pentru România.

Această situație nu a însemnat, însă, că România nu a făcut apel la capitalul străin. Dimpotrivă, ea a făcut numeroase apeluri în această privință și a promis capitalului străin o seamă de garanții. Dar creditele obținute de peste frontieră, nu numai înainte, dar chiar și după semnarea Tratatului de pace, s-au situat la un nivel redus. Astfel, în anii 1946 și 1947, România a obținut credite de 10 milioane dolari din U.R.S.S., 10 milioane dolari din Cehoslovacia, 7 milioane dolari din partea S.U.A., 75 milioane franci din Elveția, pe termene de 3-5 ani, pentru achiziționarea de mărfuri din aceste țări sau acoperirea deficitului balanței de plăți.

Cu toate acestea, îmbunătățirea într-o anumită măsură a producției naționale a permis o oarecare înviorare a comerțului exterior, acesta rămânând, însă, foarte mult în urma celui antebelic (față de 1938=100, în anul 1947 importul era pe jumătate, iar exportul ceva mai puțin de o pătrime). În același an (1947), însă, Uniunea Sovietică deținea aproximativ 70% din importul românesc și circa 91% din exportul nostru, în condițiile în care numărul țărilor cu care România avea raporturi comerciale se ridica la 26 (față de numai 12 în 1945).

În structura importurilor s-a evidențiat vechea tendință antebelică de creștere a ponderii semifabricatelor și materiilor prime, ceea ce a favorizat producția industrială.

---

<sup>2</sup> *Istoria economică a României*, vol. 2 (1939-1989), coordonator acad. N.N. Constantinescu, București, 2000, p. 111-112.

Dacă, totuși, importurile nu acopereau decât insuficient nevoile industriale, aceasta se datora nivelului scăzut al exportului. De altfel, este caracteristic faptul că, atunci când se făcuse import de porumb din Statele Unite, el a putut să fie realizat pe bază de gaj în aur, iar pentru o importantă parte din mărfurile importate din U.R.S.S. a trebuit obținut – de la această țară – un credit în cadrul acordului economic încheiat cu ea la 20 februarie 1947.

Astfel, redresarea economică se înfăptuia, în esență, cu posibilitățile oferite de însăși economia noastră<sup>3</sup>.

Inventarierea întreprinderilor particulare industriale și comerciale din octombrie 1947 a urmărit să dobândească informațiile necesare asupra numărului de salariați, forței motrice, utilajului și produselor unităților supuse recenzării.

În acest scop s-au întocmit patru formulare care, între 15-24 octombrie 1947, au fost completate pentru toate întreprinderile intrate în sfera de recenzare. Întreprinderile industriale inventariate, în linii generale, au fost toate cele mecanizate, precum și alte categorii. S-au înregistrat, în primul rând, unitățile de orice mărime care produceau forță motrice, care dispuneau de instalații și motoare consumatoare de energie în procesul de fabricație; în al doilea rând, toate întreprinderile care foloseau mai mult de cinci persoane – inclusiv patronul, ucenicii și membrii familiei utilizați la producție –, iar în al treilea rând s-au consemnat unitățile industriale, indiferent de mărime, producătoare de articole chimice și farmaceutice, de instrumente de măsură și precizie.

În sfera inventarierii au intrat numai unitățile industriale particulare și comunale; pentru cele de stat și ale instituțiilor cu bugete s-a întreprins un recensământ separat.

Inventarierea s-a efectuat prin declarații completate pe formulare care au fost depuse la birouri constituite în acest scop<sup>4</sup>.

Datele tabelor, prin indicatorii de număr de întreprinderi, personal și forță motrice a industriei în 1947, pun în lumină nu numai starea acestui sector, dar și însemnate schimbări produse, sub variate aspecte, de la recensământul precedent, 1930, în întreprinderile industriale. Deși valoarea activității industriale apare sensibil diminuată în anul 1947 față de 1930, datorită războiului, pot fi sesizate modificări în structura de ramură, în urma creșterii potențialului industriilor grele, o diminuare a ponderii ramurilor industriei ușoare, în cadrul cărora, însă, cea textilă dobândește

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 112-113.

<sup>4</sup> Victor Axenciuc, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice. 1859-1947*, vol. I (Industria), București, 1992, p. 62.

însemnătate deosebită, completând, astfel, ansamblul ramurilor de bunuri de consum. De asemenea, sporește partea industriei prelucrătoare în total, pe seama diminuării ramurilor extractive, în special cea de extracție a petrolului. Aspecte modificate prezintă componența personalului după categorii de calificare; puterea motrice sporită atestă avansul gradului de mecanizare într-o serie de ramuri, dar și o mare inegalitate în înzestrarea muncii cu tehnică<sup>5</sup>.

La 13 aprilie 1948, *Constituția Republicii Populare Române* (Legea nr. 114) a fost adoptată în unanimitate de cei 401 deputați prezenți și a fost promulgată în aceeași zi, prin Decretul nr. 729.

Constituția amintită a avut un caracter provizoriu de la bun început, în care prevederile economice prevalau asupra celor politice, fiind instrumentul legal prin care se pregătea trecerea întregii economii sub controlul statului.

Astfel, art. 11 prevedea că mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare pot deveni proprietatea statului când interesul general o cere; art. 14 preconiza că atât comerțul intern, cât și cel extern trec sub controlul statului, iar art. 15 prevedea planificarea economiei naționale.

Principiul inviolabilității și sacralității proprietății private, deși fusese atenuat prin corectivul funcției sociale a proprietății introdus la 29 martie 1923, era total suprimat și se pregătea limitarea – până la dispariție – a proprietății particulare<sup>6</sup>.

Într-o formă sau alta, asemenea prevederi existau și în Constituțiile celorlalte state de “democrație populară” adoptate până în aprilie 1948 – Iugoslavia, Albania, Bulgaria, Polonia, toate inspirate din Constituția U.R.S.S. Era o lege fundamentală menită să asigure trecerea de la capitalism la socialism.

Pe baza noii Constituții au fost alese organele de conducere a statului: Prezidiul Marii Adunări Naționale, alcătuit din 19 membri, avea – ca președinte – pe C.I. Parhon. De asemenea, s-a constituit un nou guvern. Dr. Petru Groza a fost reinvestit în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, pe care o deținea de la 6 martie 1945. În noul guvern, Gh. Gheorghiu - Dej era prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (funcție nou înființată), președintele Consiliului Economic Superior, președintele Comisiei de Redresare Economică și Stabilizare Monetară, coordonator al activității ministerelor economice și financiare. Astfel, secretarul general al Comitetului Central

---

<sup>5</sup> *Ibidem*, p. 63.

<sup>6</sup> Eleodor Focșeneanu, *Istoria constituțională a României. 1859-1991*, București, 1998, p. 117.

al Partidului Muncitoresc Român devenea îndrumătorul întregii politici economice a țării<sup>7</sup>.

De fapt, această primă constituție comunistă nu făcea decât să respecte fidel linia politică imprimată de noul regim și ilustrată de Gheorghe Gheorghiu – Dej într-un articol apărut la 1 ianuarie 1948 în publicația lunară *“Pentru pace trainică, pentru democrație populară”*, organ al Biroului Informativ de la Belgrad al partidelor comuniste (Cominform): *“Trecerea celei mai importante părți a mijloacelor de producție în mâna statului este o necesitate, deoarece aceste arme economice se smulg din mâinile acelorora de la care am smuls și armele politice”*.

Preludiul naționalizării l-a constituit Decretul nr. 983 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, publicat în Monitorul Oficial nr. 121 din 27 mai 1948, prin care Domeniile Coroanei intrau în proprietatea statului. De asemenea, “toate bunurile mobile și imobile care la data de 6 martie 1945 se aflau în proprietatea fostului rege Mihai I, ori a altor membri ai fostei familii regale, trec pe aceeași dată în proprietatea statului român”<sup>8</sup>.

În perioada premergătoare actului de la 11 iunie 1948, Partidul Muncitoresc Român a elaborat, în cel mai strict secret, un minuțios plan de acțiune. A fost organizată “Comisia superioară de naționalizare”, alcătuită din reprezentanți ai Consiliului Superior Economic, Ministerului Industriei, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului de Finanțe și Ministerului Justiției, sprijinită de o comisie tehnică de naționalizare și de 35 comisii județene. De asemenea, prin mobilizarea celor mai de încredere membri ai partidului, s-a asigurat controlul asupra organizațiilor sindicale și s-a făcut selecționarea noilor directori, care, obligatoriu, trebuiau să provină din rândul muncitorilor.

La rândul său, Ministerul Afacerilor Interne a adoptat propriul plan de măsuri în vederea sprijinirii acțiunii de preluare a întreprinderilor ce urmau a fi naționalizate. Astfel, trebuia zădărnicit “orice act de sabotaj, terorism, agitații, propagandă dușmănoasă și sustragere de bunuri, acte, registre”. Se cerea intensificarea acțiunii informative asupra patronilor sau personalului insuficient verificat, “conlucrarea cu organizațiile de masă”, precum și acordarea de asistență “persoanelor de răspundere în executarea operațiunilor de preluare, luând măsuri speciale de protecție a lor”.

---

<sup>7</sup> Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, 1999, p. 554.

<sup>8</sup> *Anul 1948. Instituționalizarea comunismului*, editor Romulus Rusan, București, 1998, p. 167.

Zilnic trebuiau transmise rapoarte informative despre stadiul operațiunilor, dacă existau cazuri de împotrivire și măsurile luate, starea de spirit a populației<sup>9</sup>.

În ședința Plenarei Comitetului Central al P.M.R. din 10-11 iunie 1948, Gheorghe Gheorghiu – Dej a prezentat integral, într-un stil triumfalist, măsurile de ordin organizatoric care au precedat naționalizarea: *“Potrivit însărcinărilor și liniei conducerii partidului nostru se lucrează de câteva luni în cadrul sectoarelor principale economice la pregătirea materialului în vederea naționalizării. Ele sunt azi gata în cele mai mici amănunte. Nu numai atât. Nu e vorba aici de pregătirea cadrului legal pentru naționalizarea întreprinderilor, dar și măsuri practice, pentru a împiedica pe exploatare să dea foc la întreprinderi, să nimicească utilajul, să risipească materiile prime, să sărăcească întreprinderile. În momentul când Parlamentul, când Marea Adunare Națională va lua această hotărâre istorică de trecere în patrimoniul statului a principalelor mijloace de producție, în sectoarele industriale, întreprinderile cunoscute în cele mai mici amănunte, încadrate în planul alcătuit, vor și fi fost ocupate și luate în primire de clasa muncitoare”*.

O mărturie demnă de interes este cea a lui Alexandru Bârlădeanu, care, în iunie 1948, lucra în cadrul Ministerului Economiei Naționale, acesta apreciind că naționalizarea “categoric s-a făcut la comandă sovietică. Totul se făcea la comandă sovietică. Nu știu dacă ei au indicat momentul și formele”<sup>10</sup>.

Legea naționalizării din 11 iunie 1948 grupează întreprinderile naționalizate în următoarele 5 grupe mari de ramuri: I – ramuri în care au fost naționalizate toate întreprinderile, indiferent de mărimea sau capacitatea lor de producție; II – ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile enumerate în listele nominale anexate legii sau indicate nominal în cuprinsul legii; III – ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile cu peste un anumit număr de salariați; IV – ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile ce posedau anumite instalații și forțe motrice; V – ramuri în care au fost naționalizate întreprinderile care aveau o anumită capacitate teoretică sau practică de producție<sup>11</sup>.

Potrivit legii votate de M.A.N. la 11 iunie 1948, au fost naționalizate toate bogățiile subsolului care nu se găseau în proprietatea statului la data intrării în vigoare

---

<sup>9</sup> *Ibidem*, p. 167-168.

<sup>10</sup> *Ibidem*, p. 168-169.

<sup>11</sup> G. Sonea, *Naționalizarea principalelor mijloace de producție în România*, București, 1968, p. 61.

a Constituției, precum și principalele întreprinderi individuale, societățile de orice fel și asociațiile particulare industriale, bancare, de asigurări, miniere, de transporturi și telecomunicații, al căror rol economic prezenta o importanță deosebită pentru politica economică și socială a statului român<sup>12</sup>.

În urma naționalizării principalelor mijloace de producție, potrivit datelor recensământului industriei, sectorul de stat și al administrației locale cuprindea la data de 31 octombrie 1948: 76% din salariații ocupați în întreaga industrie din țară, 98% din salariații ocupați în ramura transporturi și comunicații și 42% din salariații ocupați în ramura comerț și credit. Repartizat pe ramuri, numărul salariaților ocupați în industria de stat și în administrația locală față de numărul total al salariaților ocupați în ramurile respective, se prezenta astfel: industria energetică – 89%; industria extractivă – 70%; industria metalurgică – 80%; industria electrotehnică – 81%; industria chimică – 77%; industria sticlăriei – 86%; industria ceramică – 80%; industria materialelor de construcții – 71%; industria construcțiilor – 71%; industria lemnului – 80%; industria hârtiei – 95%; industria artelor grafice – 65%; industria pielăriei – 58%; industria textilă – 74%; industria alimentară – 85%.

În ce privește forța motrice instalată existentă după naționalizarea principalelor mijloace de producție și trecerea lor în proprietatea statului, sectorului de stat și administrației locale le reveneau: 80% din industria energetică, 58% din industria extractivă și 80% din industria prelucrătoare.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție în celelalte țări socialiste s-a eșalonat pe o perioadă de mai mulți ani: 1917-1920 în Uniunea Sovietică, 1945-1948 în Cehoslovacia, 1946-1949 în Ungaria, 1946-1948 în Bulgaria, 1945-1946 în Polonia, 1945-1947 în Albania<sup>13</sup>.

Pe baza legii din 13 august 1948 au fost dizolvate toate întreprinderile bancare și instituțiile de credit care mai erau în posesia persoanelor particulare. Treptat, mai târziu, au fuzionat Casa de Economii și Consemnațiuni cu Casa de Depuneri, a fost transformat Creditul Industrial în Banca de Investiții și Banca Națională în Banca de Stat.

La 9 septembrie 1948 s-au naționalizat întreprinderile de căi ferate particulare necuprinse în legea de naționalizare din 11 iunie 1948: S.A.R. de căi ferate Sibiu-Sighișoara; S.A.R. de căi ferate locale Sibiu - Cisnădie; S.A.R. de căi ferate Petroșani

---

<sup>12</sup> *Ibidem*, p. 75.

<sup>13</sup> *Ibidem*, p. 95, 105.

– Livezeni - Lupeni; S.A.R. de căi ferate locale din Torontal; S.A.R. de căi ferate Hodmezowasarhely - Maco- Sânnicolaul Mare; S.A.R. de căi ferate Timișoara - Variaș și S.A.R. de căi ferate locale someșene (Apahida – Dej – Jibou - Zalău, Dej - Beclean- Bistrița - Bistrița Bârgăului, Dej - Ocna Dejului). În total, pe baza legii nr. 232 au fost trecute în proprietatea statului 9 linii de cale ferată<sup>14</sup>.

Spre sfârșitul anului 1948, la 3 noiembrie, au fost trecute în proprietatea statului instituțiile sanitare particulare (spitalele, policlinicile, casele de sănătate, maternitățile etc.) împreună cu toate instituțiile anexe sau ajutătoare: laboratoare, secții de radiologii, farmacii, fizioterapii, servicii de consultații etc., precum și orice instalații, mobilier, efecte de spital, materiale consumabile, instrumentar, mijloace de transport, localuri etc. care serveau în mod permanent activitatea instituției respective. La aceeași dată au fost naționalizate toate întreprinderile cinematografice, depozitele de producere și transformare (studiouri, laboratoare etc.) de filme cinematografice particulare, întreprinderile anexe sau ajutătoare, precum și cele destinate comercializării produselor cinematografice, materialele cinematografice, mijloacele de transport, localuri etc. care serveau în mod continuu activitatea întreprinderilor supuse naționalizării, inclusiv întreprinderile de import și export ale produselor cinematografice. Conform listelor inițiale anexate celor două legi, au fost naționalizate 94 de spitale, 409 cinematografe, 37 de case de filme și 7 laboratoare de filme. Afară de acestea, ulterior, au mai fost naționalizate câteva spitale și sanatorii care se încadrau în lege, precum și câteva cinematografe<sup>15</sup>.

În primele săptămâni de după naționalizare s-a procedat la înființarea Comisiei de Stat a Planificării. Acest organ guvernamental de planificare a întregii activități economice a țării, de coordonare a tuturor sectoarelor economiei pe baza unui plan general de stat avea să rezolve – potrivit prevederilor legii de înființare – sarcini dintre cele mai importante pentru asigurarea dezvoltării economiei noastre naționale. Printre acestea, asigurarea proporțiilor necesare între diferite ramuri și sfere de activitate a economiei ocupa primul loc.

---

<sup>14</sup> *Ibidem*, p. 106.

<sup>15</sup> *Ibidem*, p. 107; vezi în acest sens Alexandru Pinte, Gheorghe Ruscanu, *Băncile în economia românească (1774-1995)*, București, 1995, p. 241-244, \*\*\* *Dezvoltarea economică a României (1944-1964)*, București, 1964, p. 53-57, *Istoria economică a României...*, vol. 2, p. 117-122, Ioan Stelean Boia, *Banatul în primii ani ai regimului comunist. Naționalizarea industriei (1948)*, în *Studia Universitatis "Vasile Goldiș"*, seria A, Arad, 10/2000, p. 21-23.



---

Comisia de Stat a Planificării avea de cercetat realitățile economice, atât în ansamblul lor cât și în amănunt, pentru a stabili locul și rolul lor în cadrul planului economic de stat ce urma a fi elaborat. Ea trebuia să urmărească planurile de investiții, repartizarea și controlul creditelor.

Pe linia coordonării și organizării activității economice, în iulie 1948 s-a trecut la reorganizarea întreprinderilor industriale pe ramuri. Ministerele care coordonau activitatea industrială au fost autorizate să înființeze, cu aprobarea prealabilă a Consiliului de Miniștri, centrale industriale pe ramuri și grupe de întreprinderi, după obiectul de producție. Potrivit decretului elaborat la data de 12 iulie 1948 au fost înființate – de către Ministerul Industriei – 24 de centrale industriale, concentrate pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri (Centrala Industrială a Metalurgiei prelucrătoare, Centrala Industriei Electrotehnice, Centrala Industrială a Industriei Siderurgice, Centrala Industrială a Întreprinderilor Chimice de bază, Centrala Industrială a Întreprinderilor Chimice de Sinteză și prelucrări, Centrala Industrială a Întreprinderilor Prelucrătoare de materiale plastice, Centrala Industrială a Zahărului, Centrala Industrială a Uleiurilor vegetale, Centrala Industrială a Conservelor alimentare, Centrala Industrială a Morilor și Produselor făinoase, Centrala Industrială a Băuturilor Spirtoase și Produselor de fermentare, Centrala Industrială a Produselor Lactate, Centrala Industrială a Lemnului, Centrala Industrială a mobilelor și a produselor finite din lemn, Centrala Industrială a Artelor Grafice, Centrala Industrială a Hârtiei, Centrala Industrială a Lânii, Centrala Industrială a Bumbacului, Centrala Industrială a Mătăsii, Centrala Industrială a Inului și Cânepei, Centrala Industrială a Pielăriei, Centrala Industrială a Sticlei și Ceramicei fine, Centrala Industrială a Tricotajelor și confecțiilor, Centrala Industrială a Ceramicei și materialelor de construcție), iar – de Ministerul Minelor și Petrolului – 7 centrale industriale (Centrala Petroliferă “Muntenia”, Centrala Petroliferă “Moldova”, Centrala Carboniferă, Centrala de gaz metan, Centrala fierului și metalelor conexe, Centrala auro-argentiferă și a metalelor neferoase, Centrala Carierelor).

În baza legii de înființare și regulamentului de funcționare a centralelor industriale, acestea aveau sarcina de a coordona și îndruma procesul de producție la toate întreprinderile din subordine, de a urmări executarea planurilor de producție, a planurilor de investiții, a planurilor de repartizare a producției și a tuturor celorlalte planuri aprobate de minister. Ele aveau sarcina de a veghea ca întreprinderile să fie la timp aprovizionate cu materiale, combustibil, utilaj, mână de lucru, de a da asistență

tehnică pentru aplicarea celor mai potrivite metode tehnologice, de a urmări procurarea la timp a creditelor necesare funcționării întreprinderilor.

Centralele industriale cuprindeau nu numai întreprinderile de stat, ci și întreprinderile industriale nenaționalizate din ramurile de producție respective, exercitând și asupra acestora din urmă funcțiile de coordonare, control și repartizare a producției, respectiv atribuțiile fostelor oficii industriale<sup>16</sup>.

La îmbunătățirea organizării și planificării activității economice a întreprinderilor industriale, îndeosebi a calității și structurii producției acestora din urmă, un rol extrem de important l-a avut Comisia de standardizare, înființată în noiembrie 1948. Aceasta funcționa pe lângă Consiliul de Miniștri și avea ca sarcină aprobarea standardelor de stat pentru toate domeniile economiei naționale. Strâns legat de îndeplinirea acestei sarcini principale, Comisia de standardizare avea în atribuție elaborarea planului general de standardizare, pe baza planurilor prezentate de ministere și instituțiile de știință, cercetarea, coordonarea și aprobarea proiectelor de standarde propuse, după ce au fost supuse în prealabil anchetei publice sau aduse la cunoștința factorilor competenți, stabilirea termenelor de punere în aplicare a standardelor de stat, modificarea standardelor de stat la propunerea ministerelor, institutelor de știință sau din proprie inițiativă, editarea și publicarea standardelor de stat, precum și orice lucrări în legătură cu standardele de stat aprobate.

Prin măsurile luate, Comisia de standardizare impunea reorientarea produselor, respectiv tipizarea lor, și introducerea de produse noi, iar în ceea ce privește întreprinderile specializarea lor pe produse, a căror fabricație să asigure continuitatea și o mai mare economie de materii prime, materii auxiliare și fonduri bănești, o sporire a productivității întreprinderilor<sup>17</sup>.

Istorici economici comuniști pentru care naționalizarea din iunie 1948 a reprezentat momentul împlinirii revoluționare și începutul căii socialiste au adăugat recent o nouă interpretare, care merită atenție. Conform acesteia, industrializarea a marcat sfârșitul “capitalismului de stat”. Potrivit acestei teorii, capitalismul de stat înflorise în perioada cuprinsă între luarea puterii în martie 1945 și naționalizarea din 1948, prin capitalism de stat înțelegându-se toate măsurile de ajustare și control luate de Departamentul Economic în perioada respectivă. Conform acestei interpretări, după naționalizare capitalismul de stat a mai existat doar în agricultură, adică prin

---

<sup>16</sup> G. Sonea, *op. cit.*, p. 122-123; vezi în acest sens *România Liberă*, București, anul VI, nr. 1193, miercuri, 14 iulie 1948, p. 5.

<sup>17</sup> G. Sonea, *op. cit.*, p. 124.

contractarea și cumpărarea – de către stat – de la proprietari și țărani. Expresia exista în terminologia comunistă anterioară, dar fusese utilizată doar pentru a descrie sectorul economiei deținut de stat într-o țară necomunistă. În raportul politic al Comitetului Central la Congresul P.M.R. din februarie 1948, Gh. Gheorghiu - Dej afirma următoarele: “*În economia noastră coexistă mica producție de mărfuri, sectorul capitalismului privat, sectorul capitalismului de stat și elemente socialiste în diversele compartimente ale economiei*”. Zece ani mai târziu, înțelesul acestor afirmații a fost schimbat pentru a include în formulă tranzacțiile dintre statul socialist și elementele capitaliste.

Unul dintre marile argumente în favoarea industrializării a fost că ea pune capăt exploatarea străine. Dar legea naționalizării lăsa o porțiță pentru cea mai arogantă exploatare străină. Ea excepta de la expropriere “capitalul acelor întreprinderi ce au fost acordate unui stat membru al ONU, ca rezultat al aplicării tratatului de pace ori a reparațiilor de război”. Această prevedere avea să facă foarte curând din guvernul sovietic singurul mare proprietar de capital industrial din R.P.R. S-a realizat acest lucru prin cunoscutele sovromuri. În momentul naționalizării acționau deja 4 asemenea sovromuri: Sovrompetrol, Sovromtransport, Sovromlemn și Sovrombank<sup>18</sup>.

Între naționalizare și începutul primului plan economic de 1 an s-au creat alte 6 sovromuri: pentru gaze naturale, asigurări, industria chimică, industria metalurgică și tractoare. Toate se bucurau de privilegiile extra-teritorialității, scutirea de cheltuieli de timbru și de taxe; de asemenea, toate aveau directori și controlori sovietici, înainte și după naționalizare. Veniturile și capitalurile erau neatinse de nici un fel de restricții naționale sau economice și, chiar mai mult, în cazul industriei petroliere s-a creat – prin naționalizare – o relație ciudată între sovromul semi-capitalist și restul industriei. În locul tuturor companiilor petroliere expropriate se creaseră acum două mari întreprinderi de stat, “Moldova” și “Muntenia”. Ele aveau să producă 66% din petrolul țării și ar fi fost firesc ca noul guvern al Republicii Populare Române să acorde avantaje acestor noi întreprinderi de stat. Dimpotrivă, însă, ele erau supuse fără milă concurenței Sovrompetrolului și, ca urmare, cele două întreprinderi au trebuit să fie lichidate la 1 septembrie 1950, fiind, după aceea, absorbite de Sovrompetrol<sup>19</sup>.

Cu alte cuvinte, naționalizarea principalelor mijloace de producție, prezentată, în stilul triumfalist specific conducătorilor comuniști din epocă, drept adevăratul început al procesului de industrializare și electrificare al țării, în urma trecerii întreprinderilor

<sup>18</sup> Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, București, 1994, p. 195.

<sup>19</sup> *Ibidem*, p. 196.

industriale și unităților bancare în “mâinile poporului muncitor”, a fost determinată de dorința liderilor comuniști români de a deține toate pârghiile vieții economice și a servit intereselor directe ale Uniunii Sovietice în regiune.

b) Naționalizarea în județul Severin (1948)

Anul 1948 a debutat, și în județul Severin, cu adoptarea unor măsuri ce vizau instituirea controlului statului asupra principalelor unități economice din zonă.

Astfel, printr-o decizie a Comisiei de redresare și stabilizare monetară din ianuarie 1948 au fost constituite, în fiecare județ, consilii economice județene. Aceste consilii erau formate din reprezentanții a 3 ministere (Industria și Comerț, Finanțe, Agricultură) și delegații a 3 instituții (BNR, INCoop și Consiliul Județean al sindicatelor). Printre scopurile consiliilor amintite figurau: verificarea aplicării deciziilor cu caracter economic și coordonarea activității din domeniul economic și financiar ale instituțiilor din județ<sup>20</sup>.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție a fost precedată de rechiziționarea bunurilor, mobile și imobile, aparținând fostei familii regale a României, simbol al sistemului politic democratic, înlăturat – prin fraudă și abuz – de către minusculul partid comunist român, cu sprijinul masiv și decisiv al Moscovei, la sfârșitul anului 1947. De pildă, în comuna Căpâlnaș (plasa Birchiș, județul Severin) s-a deplasat o comisie specială, compusă din 3 membri (controlorul economic I. Surdilă, ing. C.R. Popiel – delegatul C.A.P.S. și pretorul T. Alexandrescu – delegatul M.A.I.), care a inventariat bunurile aflate pe fostul domeniu regal: pădurea Căpâlnaș – în suprafață de 2.813,5 ha, în cadrul căreia se afla exploatarea executată de “Forestiera Săvârșin” S.A.; o cale ferată îngustă – cu ecartament de 0,60 m, care deservea exploatarea din pădurea Hobița (în lungime de 5.650 m); un imobil situat pe teritoriul comunei Căpâlnaș, compus din două apartamente cu anexe și un grajd, totul fiind împrejmuit cu un gard; un cazan de fiert țuică, confecționat din aramă<sup>21</sup>.

Imediat după naționalizare a fost consemnată o corespondență destul de bogată între autoritățile centrale și locale, menită să lămurească o serie de aspecte legate de acest act de natură economică, cu evidente conotații politice.

De exemplu, în ziua de 15 iunie 1948 ministrul adjunct al Afacerilor Interne, Stelian Tănăsescu, a trimis o telegramă prefectului județului Severin în care preciza

<sup>20</sup> *România Liberă*, București, anul VI, nr. 1039, sâmbătă, 10 ianuarie 1948, p. 5.

<sup>21</sup> Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (în continuare DJTAN), fond *Prefectura județului Severin*, dosar 9/1948, f. 2.

faptul că, “potrivit dispozițiilor art. 1 din Legea Nr. 119 privitoare la naționalizarea întreprinderilor, au fost trecute în administrația comunelor abatoarele particulare, morile sistematice și presele de ulei mecanice care se încadrează în prevederile acestei legi”, existând posibilitatea ca și alte întreprinderi naționalizate să mai poată fi date în proprietatea sau simpla folosință a administrațiilor locale, pe baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri<sup>22</sup>.

La data de 24 iunie 1948 Prefectura județului Severin a avansat Ministerului Afacerilor Interne o listă cu întreprinderile (mori – n.n.) propuse pentru naționalizare, care urmau să ajungă în proprietatea sau administrația comunelor din zonă:

1. Moara Osz Ludovic din comuna Susani – cu 2 valțuri, o piatră de grâu și una de porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 6.800 kg. grâu și 4.000 kg. porumb;

2. Moara Popescu Constantin din comuna Făget – cu 3 valțuri, o piatră pentru grâu și una pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 4.200 kg. porumb;

3. Moara Feneșiu Victor din comuna Făget – cu 4 valțuri, două pietre pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 3.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;

4. Moara Rosenfeld Mendel din comuna Birchiș – cu 3 valțuri, o piatră pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 5.000 kg. porumb;

5. Moara Spitzer Alexandru din comuna Bethausen, satul Leucușești – cu 2 valțuri, o piatră pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 6.900 kg. grâu și 4.500 kg. porumb;

6. Moara Bala Ludovic din comuna Mănăștiur – cu 3 valțuri, două pietre pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 5.500 kg. porumb;

7. Moara Mocsony - Stârcea din comuna Bata – cu 3 valțuri, două pietre pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 14.000 kg. grâu și 10.000 kg. porumb;

8. Moara Iungert și soții din Lugoj – cu 4 valțuri și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 10.400 kg. grâu și 3.000 kg. porumb;

9. Moara Mailincher Nicolae din comuna Coștei – cu 3 valțuri, o piatră pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 5.400 kg. grâu și 5.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;

---

<sup>22</sup> *Ibidem*, dosar 52/1948, f. 8.

10. Moara Biching Anton din comuna Boldur, satul Hodoș – cu 4 valțuri și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 3.000 kg. porumb, precum și o presă de ulei;

11. Moara Moștenitorii General Dumitru Petrescu Tocineanu din comuna Balinț – cu 3 valțuri, două pietre de grâu și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 5.000 kg. porumb, precum și o presă de ulei;

12. Moara Weisz Francisc din comuna Dumbrava – cu 2 valțuri, două pietre pentru grâu și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 6.800 kg. grâu și 4.000 kg. porumb, precum și o presă de ulei;

13. Moara Negl Petru din comuna Găvojdia – cu 3 valțuri, două pietre pentru grâu și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 5.000 kg. porumb<sup>23</sup>.

De altfel, în județul Severin funcționau 42 de mori țărănești, majoritatea înființate la sfârșitul secolului al XIX-lea sau în primele trei decenii ale secolului al XX-lea<sup>24</sup>.

Alături de unitățile industriale și societățile bancare mai importante, a căror situație va fi prezentată pe larg în paginile următoare, pe raza județului Severin s-a procedat la naționalizarea următoarelor obiective economice: în municipiul Lugoj – Moara Comunală (director – Iosif Barbon, număr de salariați – 9), Brutăria Comunală nr. 1 (director – Gheorghe Luminosu, număr de salariați – 7) și Brutăria Comunală nr. 2 (director – Matei Bincker, număr de salariați – 1); în plasa Lugoj – morile din Coștei (director – Ioan Anghel, număr de salariați – 5), Boldur (director – Adalbert Sas, număr de salariați – 4) și Sărăzani (director – Petru Muntean, număr de salariați – 2); în plasa Caransebeș – Abatorul comunal din Oțelu Roșu (director – medicul veterinar Leonida Musalenco, număr de salariați – 1); în plasa Orșova – moara “Model” din Topleț (a rămas, în continuare, în administrația fabricii din localitate, având 2 angajați); în plasa Margina – râșnița din comuna Românești (trecută sub controlul primarului comunei, Iosif Herău, cu un salariat); în plasa Sacul – morile din Căvăran (fosta moară țărănească “Mărioara”, director – Ion Roșu, număr de salariați – 10), Găvojdia (fosta moară “Negl”, director – Gheorghe Popet, număr de salariați – 6) și Sacul (fosta moară “Pangl”, director – Dumitru Fiat, număr de salariați – 5); în plasa Balinț – Moara Comunală nr. 1 Balinț (fosta moară “Lukács”, director – Ștefan Jilac, număr de salariați – 6), Moara Comunală nr. 2 Balinț (fosta moară “Tocineanu”, director – Mihai Janto, număr de salariați – 4), la care se adaugă

<sup>23</sup> *Ibidem*, f. 10.

<sup>24</sup> *Ibidem*, f. 17-19.

morile comunale din Bethausen (fosta moară “Mészáros”, director – Ștefan Jurchici, număr de salariați – 9), Leucușești (fosta moară “Spitzer”, director – Vasile Toma, număr de salariați – 4) și Jupani (fosta moară “Dahlinger”, director – Ioan Franțescu, număr de salariați – 5); în plasa Birchiș – morile comunale din Bata (director – Petru Boda, număr de salariați – 4) și Birchiș (director – Dumitru Timoftei, număr de salariați – 4), separatorul din Birchiș (director – Dumitru Giura, număr de salariați – 1); în plasa Făget – Moara țărănească nr. 1 din Făget (director – Desideriu Vereș, număr de salariați – 9), Moara țărănească nr. 2 din Făget (director – Elisabeta Găicean, număr de salariați – 7), presa de ulei din Făget, moara țărănească și presa de ulei din Dumbrava (director – Emeric Gulioș, număr de salariați – 5), moara țărănească din Mănăștiur (director – Alexandru Örvös, număr de salariați – 4). Trebuie menționat faptul că nici o unitate industrială din plasa Teregova nu a fost naționalizată<sup>25</sup>.

La sfârșitul anului 1948 au fost naționalizate și câteva imobile de pe raza județului Severin. Cel mai elocvent exemplu îl constituie preluarea castelului Bulci, de către Primăria comunei, compus din 55 de încăperi, și a dependențelor acestuia. Castelul dispunea și de o uzină electrică proprie, însă necesita multiple reparații, fiind într-o stare avansată de degradare<sup>26</sup>.

Vom prezenta în continuare, detaliat, cele mai importante întreprinderi industriale și instituții bancare din județul Severin care au fost supuse procesului de naționalizare în cursul anului 1948.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție a afectat direct și “Uzinele Metalurgice Unite Titan – Nădrag – Călan”.

Actul naționalizării a fost precedat, încă din 1947, de o serie de măsuri care au pregătit acest moment, considerat “revoluționar, necesar și logic în procesul revoluției socialiste” de către conducerea centrală a partidului comunist. Astfel, Ministerul Industriei și Comerțului, ca și organele controlului economic, au cerut – în cursul anului 1947 – completarea unor chestionare cu toate datele referitoare la uzine, fabrici, secții și ateliere, cât și trecerea la inventarierea imediată a mașinilor, utilajelor existente în patrimoniul societăților care patronau aceste unități productive. Asemenea chestionare și liste de inventariere au fost întocmite și la uzinele Nădrag și Ferdinand. Din aceste documente reiese că cea mai mare parte a utilajului folosit la Nădrag și Ferdinand, Călan și Titan – Galați, înainte de naționalizare, se afla într-o stare de uzură avansată.

<sup>25</sup> *Ibidem*, dosar 50/1948, f. 14-16, 20-22, 24, 26, 28, 33.

<sup>26</sup> *Ibidem*, dosar 56/1948, f. 11.

Numai la uzina Nădrag din cele 51 de strunguri, raboteze, mașini de găurit, presă, etc. – 43 erau fabricate între anii 1892-1928, 5 între 1930-1933 și numai 3 între 1935-1937<sup>27</sup>.

La data naționalizării (11 iunie 1948), la Uzina Nădrag a sosit o comisie care a făcut o inventariere amănunțită a tuturor bunurilor. Astfel, în patrimoniul uzinei amintite intrau terenurile locuințelor (inclusiv curți și grădini), precum și ale diverselor clădiri publice aparținătoare, cu o suprafață totală de 11 jug., 418 stj<sup>2</sup> (64.799 m<sup>2</sup>), în valoare de 837.994 lei, precum și terenul parțial clădit al fostei turnătorii, în suprafață de 4 jug., 100 stj<sup>2</sup>, (23.376 m<sup>2</sup>). Printre clădirile industriale figurau: atelierul de tâmplărie, magazia de smoală, atelierul de reparat vagoane și locomotive, forjeria, laminorul, fabrica de sobe, magazia de tablă, centrala electrică, atelierul de cositorit, magazia de șamotă ș.a.m.d.<sup>28</sup> În casa de bani au fost găsite bunuri și valori însumând 4.087.214 lei<sup>29</sup>.

Tot acum s-a făcut o evaluare precisă a materiilor prime aflate în clădirile Uzinei Nădrag: 356.543 kg. platină, 113.680 kg. zinc, 4.549 kg. cositor, 223 kg. acid clorhidric, 40.608 kg. acid sulfuric, 9.271 m.st. lemne de foc, 2.684 kg. mangal, 39.120 kg. păcură, 19.926 kg. plumb, 14.224 kg. salmiac, 39.817 kg. șamotă, 30.090 kg. smoală pentru cilindri, etc.<sup>30</sup>

În cursul lunii iunie, la uzina amintită producția se prezenta în felul următor: 370 t. tablă neagră, 151 t. tablă zincată, 48 t. tablă albă, 3 t. drojdie de zinc, 5 t. sobe din tablă combinată cu fier, 4 t. sobe smălțuite și nichelate, 13 t. articole de menaj și găleți zincate, 1 t. coturi și burlane din tablă. De altfel, producția s-a micșorat cu 21% față de luna precedentă, deoarece laminorul de tablă lucra cu numai două caje finisoare. Totuși, datorită implicării statului, vânzările s-au majorat cu 38%, raportat la luna iunie 1947<sup>31</sup>.

La ședința Comisiei de Producție a Uzinei “Ciocanul” Nădrag (noua denumire a uzinei – n.n.) din data de 22 septembrie 1948 au fost furnizate noi informații despre producția uzinei în primele luni după naționalizare: *“muncitorii laminatoriști lucrează cu oarecare temere pentru a nu rupe cilindrii sosiți din străinătate, din cauza platinelor care nu au nici grosimea și nici lungimea corespunzătoare pentru*

<sup>27</sup> Actul naționalizării în Banat, coordonator Ion Popa, Reșița, f.e., 1978, p. 39.

<sup>28</sup> Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale (în continuare DJCSAN), fond T.N.C.-Uzina Nădrag, dosar 4/1948, f. 9.

<sup>29</sup> *Ibidem*, f. 21, 24.

<sup>30</sup> *Ibidem*, f. 28-29.

<sup>31</sup> *Ibidem*, dosar 1/1940-1948, f. 2.



---

*felul de tablă ce trebuie produs; de la un timp încoace Uzina Oțelu Roșu ne livrează platine care nu corespund din toate punctele de vedere, în plus mai sunt și strâmbe, pentru care motiv acestea nu se pot tăia la dimensiunea necesară și rămân cu colțuri; Comisia de Producție, luând act de cele de mai sus, hotărăște să se facă o scrisoare către Uzina Oțelu Roșu, prin care să se reclame calitatea platinelor”*. În același timp, a fost semnalată lipsa unor materiale indispensabile procesului de fabricație: acid sulfuric, nisip, șamotă, capuri de burghiuri, cuțite pentru foarfeci, roți dințate pentru baițul de tablă decapată, curele pentru ciocane, ghips, chit etc.<sup>32</sup>

Mai mult chiar, Uzina “Ciocanul” nu-și putea realiza programul de producție, datorită deselor întreruperi de curent electric, planând suspiciunea unui sabotaj la adresa uzinei. În consecință, s-a solicitat în mod expres Postului de Jandarmi Nădrag să efectueze razii, pe întinderea liniei aeriene, pentru descoperirea autorilor presupusului sabotaj<sup>33</sup>.

Lipsa de materii prime, cu precădere platine, și de energie electrică s-a perpetuat până la sfârșitul anului 1948, diminuând drastic producția uzinei<sup>34</sup>.

Edificatoare sunt, de asemenea, și datele referitoare la efectivul și pregătirea profesională a muncitorilor Uzinei Nădrag la începutul anului 1948: calificați – 341; industriali – 115; necalificați – 44; ucenici – 38, total - 538<sup>35</sup>.

La sfârșitul lunii iunie 1948, personalul uzinei menționate mai sus era alcătuit din 599 de angajați, dintre care: 45 funcționari administrativi și tehnici, 335 lucrători calificați și industriali, la care se adăugau 219 lucrători necalificați<sup>36</sup>.

La uzina amintită au fost detașați, pentru lucru, și angajați ai altor unități industriale din țară. Astfel, după ce au terminat lucrul la Uzina Nădrag, la data de 15 iunie 1948, un număr de 9 muncitori se pregăteau să se înapoieze la Uzina “Titan” Galați<sup>37</sup>.

Dintr-un chestionar întocmit în cursul lunii august 1948 rezultă că în secțiile Uzinei Nădrag munceau 161 de angajați, în mare majoritate muncitori calificați (104), la care se adăugau 17 tehnicieni, 2 ingineri și 38 de ucenici<sup>38</sup>.

---

<sup>32</sup> *Ibidem*, dosar 6/1948, f. 301-303.

<sup>33</sup> *Ibidem*, f. 318.

<sup>34</sup> *Ibidem*, f. 243.

<sup>35</sup> *Actul naționalizării în Banat...*, p. 39-40.

<sup>36</sup> DJCSAN, fond T.N.C.-Uzina Nădrag, dosar 1/1940-1948, f. 2.

<sup>37</sup> *Ibidem*, dosar 6/1948, f. 30.

<sup>38</sup> *Ibidem*, f. 680-681.

Salariații uzinei se confruntau cu o serie de lipsuri, în plan material, la sfârșitul anului 1948: calitatea foarte proastă a docului din care erau confecționate hainele de lucru, modul deficitar în care se distribuiau articolele alimentare, de îmbrăcăminte și de încălțăminte ș.a.m.d.<sup>39</sup>

În perioada 1944-iunie 1948 Uzina Ferdinand (devenită Oțelu - Roșu), ca, de altfel, majoritatea întreprinderilor metalurgice din țară, s-a confruntat cu o serie de greutăți, precum: uzajul ridicat al instalațiilor care fuseseră exploatate nerațional în timpul celui de-al doilea război mondial, lipsa de materii prime și de combustibil, piese și instalații, dintre care multe trebuiau aduse din import, greutățile de transport al produselor fabricate, lipsa comenzilor pentru unele perioade, pagubele cauzate de explozii la cuptoarele Siemens - Martin, precum și lipsa de muncitori<sup>40</sup>.

Uzina Ferdinand făcea parte din societatea Titan – Nădrag – Călan, societate al cărei capital se ridica – înainte de naționalizare – la o valoare de aproape 650 milioane lei, totalul acțiunilor fiind în număr de 650.000. În ceea ce privește proveniența capitalului, la 11 ianuarie 1945 statul român deținea 66% din capital, restul fiind capital american, francez, englez, elvețian, grec, german, ungar, belgian.

La 11 iunie 1948 și aici s-a procedat la inventarierea tuturor bunurilor în prezența delegațiilor din partea noii și vechii conduceri<sup>41</sup>.

În urma acțiunii de inventariere au fost descoperite o serie de materiale aflate în stoc: la Oțelăria Siemens – Martin – 1.767.122 kg. fontă, fero-mangan, mangal, var ars, magnezită, cărămizi refractare, etc.<sup>42</sup>; la Magazia de materiale și turnătorii – 148.304 kg. cositor (aliaj), antimoniu, negru de fum, cocs, plumb, zinc, nisip de forme ș.a.m.d.<sup>43</sup>; la Laminorul de fier Uzina II – 198.870 kg. cilindri, cuzineți, cuțite din fontă și piese de rezervă<sup>44</sup>; la Laminorul de tablă Uzina III – 444.361 kg. piese de rezervă, șuruburi de presiune, lagăre de bronz, smoală de uns cilindri, lăzi de recoacere vechi, etc.<sup>45</sup>; la Atelierul de zincuire – 354.491 kg. cazane, coșuri de baie din fontă, cilindri, roți dințate, zinc retopit, acid sulfuric, acid clorhidric ș.a.<sup>46</sup>; la Uzina IV – 701.800 kg. lagăre de metal pentru caja de cilindri, piese de rezervă, cilindri pentru laminoare, etc.<sup>47</sup>; la Turnătoria de cilindri – 65.990 kg. cilindri, 510.165 kg. alte materiale și 10 m. st. lemne de foc<sup>48</sup>; la Fabrica de Șamot – 995.000 kg. nisip de cuarț pentru oțelărie și lut, la care se adaugă 273.278 kg. cărămizi refractare<sup>49</sup>; la Laminorul la rece – 104 buc. cilindri pentru laminor (~9.388 kg.), 280 buc. cuțite

<sup>39</sup> *Ibidem*, f. 243.

<sup>40</sup> *Actul naționalizării în Banat...*, p. 25.

<sup>41</sup> *Ibidem*, p. 30.

pentru foarfeci circulare, 20 buc. lagăre din bronz folosibile (~ 140 kg.), 60 kg. piese din bronz, 6 buc. dopuri din plumb (~ 96 kg.), 6 buc. bare din bronz pentru dopuri (~ 45 kg.), 1.600 kg. acid sulfuric, 3 m. st. lemne de foc (3.450 kg.) și 2.000 kg. cutii de răcire<sup>50</sup>; la Fabrica de cuie și sârmă – 1 buc. piatră de șlefuit (220x1.100 m), 18,260 m. c. scânduri de brad pentru confecționat lăzi de cuie, 1.175 buc. lăzi de brad goale pentru ambalat cuie (480x220x250), 2,292 m. c. scânduri pentru cruci (adunătoare de cablu de sârmă) și 275 kg. deșeuri de sârmă<sup>51</sup>.

În același timp s-a făcut o inventariere amănunțită a clădirilor industriale, birourilor și locuințelor din patrimoniul uzinei amintite. Astfel, uzina posedă peste 80 de locuințe și clădiri, în suprafață de aproximativ 31.000 m<sup>2</sup>, dintre care cele mai importante erau: Școala de Ucenici – cu o suprafață de 197,50 m<sup>2</sup>; croitoria, Fabrica de gheață și locuința pentru artificieri – în suprafață de 136,40 m<sup>2</sup>; localul P.M.R. (fosta “Vila Auschnitt”) – cu o suprafață de 244,37 m<sup>2</sup>; Căminul de Zi (fosta vilă a prim-directorului I. Luca) – în suprafață de 272 m<sup>2</sup>; locuința funcționarilor (compusă din 12 camere, 4 bucătării, 4 cămări de alimente etc.) – în suprafață totală de 272 m<sup>2</sup>; Clubul muncitoresc (fostul cazinou) – cu o suprafață de 564 m<sup>2</sup>; Economatul Uzinei și Biroul Comitetului de Fabrică – în suprafață de 201,600 m<sup>2</sup>; Biroul Uzinei – cu o suprafață de 1.000 m<sup>2</sup>; Cantina muncitorilor – în suprafață de 390,20 m<sup>2</sup>; Depoul de modele – cu o suprafață de 216 m<sup>2</sup>; Uzina a II-a – în suprafață de 4.227 m<sup>2</sup>; Uzina a III-a – în suprafață de 3.776 m<sup>2</sup>; Uzina a IV-a – în suprafață de 2.564 m<sup>2</sup>; Laminorul la rece și Turnătoria de cilindri – în suprafață de 1.088 m<sup>2</sup>; Fabrica de cuie – în suprafață de 1.171 m<sup>2</sup>; Atelierul de reparații – în suprafață de 901 m<sup>2</sup>; Ferma Glimboca – în suprafață de 298 m<sup>2</sup> etc.<sup>52</sup>

Interesată în lichidarea pierderilor de producție noua conducere a Uzinei Oțelu Roșu, în perioada următoare naționalizării, a luat măsuri “în vederea reducerii la

---

<sup>42</sup> DJCSAN, fond *T.N.C.-Uzina Oțelu Roșu*, dosar 9/1948, f. 2.

<sup>43</sup> *Ibidem*, f. 3.

<sup>44</sup> *Ibidem*, f. 5-6.

<sup>45</sup> *Ibidem*, f. 7.

<sup>46</sup> *Ibidem*, f. 8.

<sup>47</sup> *Ibidem*, f. 10.

<sup>48</sup> *Ibidem*, f. 11-13.

<sup>49</sup> *Ibidem*, f. 14.

<sup>50</sup> *Ibidem*, f. 16.

<sup>51</sup> *Ibidem*, f. 17.

<sup>52</sup> *Ibidem*, f. 504-551.

*minimum a taxelor de locație pentru vagoanele puse la încărcare și descărcare în uzină*". În raportul conducerii acestei uzine, prezentat la 28 iulie 1948, se arăta: "pe lângă o producție mărită, trebuie să se tindă spre îmbunătățirea calității și spre reducerea prețului de cost (...) Este nevoie de personal tehnic suficient și bine pregătit, salarizarea să permită stimularea muncitorilor și tehnicienilor, precum și atragerea forțelor de lucru necesare"<sup>53</sup>.

Chiar din primele săptămâni după naționalizare Uzina Oțelu Roșu (fostă Ferdinand), prin tehnicienii săi, a elaborat studii menite să îmbunătățească producția de oțel și laminate, să înlocuiască o parte din utilajul vechi cu mașini noi, să asigure trecerea la mecanizarea unor procese de producție, acolo unde până atunci se folosea munca manuală și unde condițiile de lucru erau grele. Au fost întocmite, de asemenea, studii privind asigurarea combustibilului necesar din surse proprii și de la furnizori, studii de prețuri și calcule de preț de cost. S-au organizat ședințe de producție cu muncitorii, tehnicienii și inginerii diferitelor secții, în cadrul cărora au fost analizate modul cum se desfășoară procesul de producție, măsurile necesare pentru asigurarea neîntreruptă a producției, metodele și tehnologiile noi care să asigure realizarea sarcinilor și a noilor condiții de muncă<sup>54</sup>.

Există și date referitoare la efectivul și pregătirea profesională a muncitorilor uzinei menționate mai sus la începutul anului 1948: muncitori calificați – 822; muncitori industriali – 185; muncitori necalificați – 385; ucenici – 77; total – 1.469<sup>55</sup>.

La sfârșitul anului 1948, Uzina Oțelu Roșu număra 2.130 angajați, dintre care: 791 muncitori calificați, 670 muncitori necalificați, 383 muncitori industriali, 225 funcționari administrativi și tehnici, 61 ucenici<sup>56</sup>.

La începutul anului 1948, firma "Mundus – Borlova - Armeniș" din Caransebeș avea, în stoc, 67.000 buc. mobile, dintre care 80% scaune curbate. Pentru a epuiza stocul existent, factorii de decizie ai societății industriale amintite solicitau ministerului de resort ca firma caransebeșeană să aibă dreptul de fabricație pentru mobile curbate, pe care să le exporte în Uniunea Sovietică, în contul obligațiilor de armistițiu<sup>57</sup>.

---

<sup>53</sup> *Actul naționalizării în Banat...*, p. 31.

<sup>54</sup> *Ibidem*, p. 42-43.

<sup>55</sup> *Ibidem*, p. 39-40.

<sup>56</sup> DJCSAN, fond T.N.C.-Uzina Oțelu Roșu, dosar 34/1948-1949, f. 5.

<sup>57</sup> *Ibidem*, fond Industria de Lemn "Mundus-Borlova-Armeniș" S.A. Caransebeș, dosar 347/1943-1948, f. nenumerotată.

---

Firma menționată mai sus a primit, în vederea stimulării exportului produselor sale în URSS, un credit în valoare de 817.655 lei de la Banca Națională a României, prin intermediul Societății Bancare Române<sup>58</sup>.

La inventarierea făcută cu ocazia naționalizării firmei “Mundus – Borlova - Armeniș” s-au găsit mărfuri în valoare de 4.616.580 lei, la care se adăuga suma de 4.287.958 lei, aflată în casa de bani a societății amintite<sup>59</sup>.

Firma din Caransebeș avea, la începutul anului 1948, o cifră de afaceri remarcabilă, de 14.148.413.549 lei vechi (15.378.541 lei stabiliți), determinată de nivelul ridicat al vânzării produselor proprii, iar capitalul social, în valoare de 10.000.000 lei, era împărțit în 100.000 buc. acțiuni, dintre care 98,3% aparțineau societății “Händels und Industrie Aktiengesellschaft” din Zug (Elveția), iar restul (1,7%) erau deținute de câțiva cetățeni români<sup>60</sup>.

Capitalul social al firmei a scăzut la valoarea de 2.347.786 lei, în preajma naționalizării sale<sup>61</sup>.

Conducerea societății caransebeșene era exercitată de Consiliul de Administrație, format din: dr. Alexandru Morariu (Timișoara) – președinte; Siegfried Baumgartner (Zug, Elveția) – administrator-delegat; Sabin Evuțian și dr. Edmund Huszár (Timișoara) – membri. În ziua de 11 ianuarie 1948, datorită faptului că directorul firmei, Sostarich, se afla în concediu, Consiliul de Administrație a încredințat conducerea, în mod provizoriu, unui colectiv format din 3 funcționari (Ernest Szirmai, Carol Martinek și Gheorghe Marta)<sup>62</sup>. În luna martie 1948, dr. Edmund Huszár s-a retras din funcția de administrator al societății<sup>63</sup>.

Personalul fabricii amintite a cunoscut unele fluctuații, determinate de diverse motive. Astfel, în luna ianuarie 1948, firma avea aproximativ 660 de angajați, dintre care cca. 550 lucrau efectiv în fabrică, iar 110 la exploatarea forestieră<sup>64</sup>. Două luni mai târziu, în martie 1948, personalul societății număra 540 de lucrători, dintre care: personal administrativ de conducere – 3; personal administrativ superior – 2; personal

---

<sup>58</sup> BNR-Serviciul Arhive și Muzeu (București), fond *Procese-verbale ale Consiliului de Administrație B.N.R.*, dosar 103/1947-1948, f. 150.

<sup>59</sup> DJCSAN, fond *Industria de Lemn “Mundus-Borlova-Armeniș” S.A. Caransebeș*, dosar 313/1948, f. 24.

<sup>60</sup> *Ibidem*, dosar 205/1948, f. 1; *Ibidem*, d. 347/1943-1948, f. nenumărată.

<sup>61</sup> *Ibidem*, dosar 313/1948, f. 24.

<sup>62</sup> *Ibidem*, dosar 347/1943-1948, f. nenumărată.

<sup>63</sup> *Ibidem*, dosar 205/1948, f. 2.

<sup>64</sup> *Ibidem*, dosar 347/1943-1948, f. nenumărată.

executant principal – 14; personal executant ajutător – 3; personal tehnic de conducere – 2; personal tehnic superior – 2; personal auxiliar principal – 24; personal auxiliar secundar – 9; lucrători calificați – 160; lucrători industriali – 123; lucrători necalificați – 172; muncitori sezonieri – 27; ucenici – 20<sup>65</sup>.

În ziua de 15 septembrie 1948, întreprinderea menționată mai sus, naționalizată între timp, a fost scindată între Centrala Industrială a Lemnului (CIL) și Centrala Industrială a Produselor Finite din Lemn (CIMO FIL), conform principiilor stipulate de Ministerul Industriei, Direcțiunea Lemnului. Detaliile privind operațiunea de scindare a societății caransebeșene au fost prezentate în subcapitolul precedent<sup>66</sup>.

Societatea industrială “Fabricile Unite de Butoaie” Caransebeș a rezultat prin fuzionarea a două firme: “Ladislau Fon & Szegő Ijo” s.i.n.c. și “Ana Polacsek”, în ianuarie 1948. Motivele fuziunii sunt prezentate detaliat în cererea de înregistrare adresată Camerei de Comerț și Industrie Lugoj la data de 15 ianuarie 1948: *“ambele fabrici au același obiect principal – fabricarea butoaielor de ambalat; prin administrarea comună, pe de o parte se reduc cheltuielile de regie, iar prin contopirea utilajului ambelor fabrici se perfecționează felul confecționării în așa fel că, pe lângă creșterea puterii de producție, putem da o calitate mai bună cu un preț mai convenabil; în urma fuzionării ajungem la un produs unificat și cantitativ mai important, astfel că – în viitor – vom putea lua parte și la exportul de butoaie, marfă care este mult cerută în țările vecine; totodată credem că, atunci când – în locul mai multor fabrici mici – formăm un centru industrial, care se va putea încadra mai ușor în economia planificată, procedăm în spiritul vremurilor de astăzi și în interesul economiei naționale”*<sup>67</sup>.

Firma “Ladislau Fon & Szegő Ijo” s.i.n.c. fusese înmatriculată la C.C.I. Lugoj în ziua de 15 ianuarie 1948, având – ca obiect de activitate – prelucrarea lemnului, confecționarea de butoaie de ambalat, talaj și jucării de lemn, perii și alte articole de lemn, comerțul cu lemne de foc și pir, etc. și dispunând de un capital social de 813.543 lei stabilizați, în timp ce firma “Ana Polacsek” din aceeași localitate, înmatriculată cu aproximativ 10 ani în urmă, mai precis la data de 19 noiembrie 1938, se ocupa, în mod exclusiv, de prelucrarea lemnului (industria mică)<sup>68</sup>.

<sup>65</sup> *Ibidem*, dosar 205/1948, f. 1.

<sup>66</sup> *Ibidem*, dosar 312/1948, f. 1.

<sup>67</sup> DJTAN, fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare, dosar 17/1948, f. 16-17.

<sup>68</sup> *Ibidem*, f. 24-25.

---

Contractul de asociere în nume colectiv între cele două firme amintite mai sus urma să intre în vigoare la 1 februarie 1948<sup>69</sup>.

“Fabricile Unite de Butoaie” Caransebeș au primit aviz de funcționare din partea Ministerului Industriei și Comerțului (Direcțiunea organizării comerțului) în baza dispozițiilor legii nr. 351 din 2 mai 1942, potrivit deciziei nr. 636348 din 5 mai 1948, fiind înmatriculată la Camera de Comerț și Industrie Lugoj în ziua de 11 iunie 1948<sup>70</sup>.

De altfel, această unitate industrială dispunea – la 1 iunie 1948 – de un capital social în valoare de 240.000 lei, proprietari fiind Fon Ladislau, Szegö Isidor și Polacsek Ana. Producția lunară de butoaie era de aproximativ 2.500-3.000 butoaie. Înainte de naționalizare, fabrica avea 40 de muncitori care erau lipsiți de locuințe și cantine. La 11 iunie 1948 întreprinderea este preluată de stat, primul ei director fiind Dicu Gheorghe<sup>71</sup>.

În zilele imediat următoare naționalizării, noua conducere adresează cereri pentru livrarea de materiale tehnice Oficiului Industrial al Lemnului București, materiale absolut necesare pentru bunul mers al întreprinderii. În stilul specific regimului comunist, contractul colectiv de muncă pe anul 1949, încheiat între comitetul sindical al întreprinderii și conducere, reliefează angajamentele muncitorilor care și-au propus ca pe anul în curs să producă o cantitate de “35.000 garnituri butoaie capacitatea 100 ltr. și 35.000 butoaie capacitatea 200 ltr. în valoare de 47.250.000 lei”<sup>72</sup>.

În ziua de 12 iunie 1948, fabrica de lichior și rom “Besco” S.A. Lugoj a trecut în patrimoniul statului. În urma naționalizării întreprinderii, Radu Iacob a fost numit în calitate de director.

Deoarece a primit o cantitate apreciabilă de zahăr, prin mijlocirea statului, producția fabricii amintite s-a majorat în cursul lunii iunie 1948, ajungând la 1.696 l., dintre care: 1.323 l. lichior, 91 l. rom, 107 l. rachiu special și 175 l. sirop. De asemenea, s-a constatat o creștere semnificativă a vânzărilor: la lichior – cu 611 l.; la rom – cu 534 l.; la rachiu special – cu 6 l.; la vinuri licoroase – cu 21 l.; la sirop – cu 98 l. La sfârșitul lunii iunie 1948, fabrica număra 21 de angajați, dintre care 13 muncitori și 8 funcționari<sup>73</sup>.

---

<sup>69</sup> *Ibidem*, f. 10-11.

<sup>70</sup> *Ibidem*, f. 1, 7.

<sup>71</sup> *Actul naționalizării în Banat...*, p. 30.

<sup>72</sup> *Ibidem*, pp. 30-31.

<sup>73</sup> DJTAN, fond *Inspectoratul Industrial Control Cazane*, dosar 208/1920-1948, f. 373.

Fabrica de Bere “Timișoreana” S.A. – sucursala Lugoj, condusă de către Adalbert Zeidler încă din luna februarie 1948, a fost – la rândul ei – naționalizată, noul director, Constantin Hoge, fiind ajutat în exercitarea atribuțiilor sale de contabilul-șef al sucursalei, Alexandru Drexler<sup>74</sup>.

“Industria Pielii” S.A. Lugoj, cu un număr de 11 salariați, dintre care numai 2 funcționari, a fost trecută în patrimoniul statului la 11 iunie 1948. Ladislau Bloch, numit director al întreprinderii pe baza adresei Ministerului Industriei nr. 017417 din 9 iulie 1948, urma să îndeplinească toate atribuțiile ce-i reveneau conform normelor comerciale sau statutelor vechii conduceri<sup>75</sup>.

Desigur, exemplele pot continua în acest sens, însă informațiile de care dispunem sunt destul de sumare.

De asemenea, multe instituții bancare de pe raza județului Severin au intrat în patrimoniul statului.

Banca Românească S.A. București, sucursala Caransebeș deținea, la data naționalizării, imobilele din comunele Mărul, Teregova și Luncavița, intrate în proprietatea sa la data de 28 februarie 1944, prin fuziunea cu Banca Banatului, cu suprafața totală de 145 jug. 273 stj.p.<sup>76</sup>

De fapt, în cursul lunii iulie 1948 au început operațiunile de lichidare a sucursalei amintite. Cu acest prilej, au fost descoperite bunuri mobile în valoare de 119.700 lei<sup>77</sup>, la care se adăugau polițe, timbre fiscale, cărți și mărci poștale estimate la suma de 11.353.800 lei<sup>78</sup>. În același timp, au fost blocate conturi în valoare totală de 355.870 lei<sup>79</sup>.

La data de 9 octombrie 1948 a fost încheiat un proces-verbal de inventariere în prezența directorului sucursalei B.N.R. din Lugoj (Pavel Bojin), între lichidatorul Băncii Românești – sucursala Caransebeș (Augustin Munteanu) și directorul Agenției B.N.R. din Caransebeș (Vasile Butiuc), prin care bunurile găsite la sediul sucursalei menționate mai sus au fost evaluate la suma de 130.600 lei<sup>80</sup>.

---

<sup>74</sup> *Ibidem*, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, dosar 12, f. nenumerotată.

<sup>75</sup> *Ibidem*, dosar 83, f. 1, 48.

<sup>76</sup> DJCSAN, fond *Banca Românească S.A. București, sucursala Caransebeș*, dosar 36/1946-1949, f. 9-13, 17-19, 27-29.

<sup>77</sup> *Ibidem*, dosar 41/1948-1949, f. 20-24.

<sup>78</sup> *Ibidem*, dosar 47/1948-1950, f. 51.

<sup>79</sup> *Ibidem*, f. 35.

<sup>80</sup> *Ibidem*, dosar 41/1948-1949, f. 42-45.



Deoarece mobilierul și arhiva sucursalei din Lugoj a Băncii Românești se aflau încă în posesia lichidatorului său, acesta urma să finalizeze întreaga operațiune în cursul anului 1950, motiv pentru care instituția centrală, cu acordul expres al Curții Superioare Bancare, se angaja să-i plătească un salariu brut lunar de 1.000 lei, cu începere de la 16 mai 1950<sup>81</sup>.

Prima Cassă de Păstrare din Caransebeș a intrat în stare de lichidare la începutul lunii aprilie 1948, Norbert Fischer fiind desemnat în calitate de lichidator al băncii amintite, prin decizia Curții Superioare Bancare nr. 78 din 29 aprilie 1948<sup>82</sup>.

Banca “Albina”, Institut de Credit și Economii S.A. din Sibiu, având mai multe sucursale (București, Brașov, Cluj, Mediaș, Târgu Mureș, Târnăveni, Arad, Timișoara și Lugoj), a fost dizolvată și a intrat în stare de lichidare, în urma decretului-lege nr. 197 (publicat în Monitorul Oficial nr. 186/1948) și în baza deciziei Curții Superioare Bancare nr. 344 din 17 august 1948, numindu-se, în calitate de lichidator al băncii menționate mai sus Ioan Săndulescu, director la B.N.R. Sibiu, iar la sucursala din Lugoj s-a acordat drept de semnătură funcționarului Andrei Păușan<sup>83</sup>.

Centrala din Sibiu a desființat sucursala din Lugoj în conformitate cu dispoziția circulară a Curții Superioare Bancare nr. 9 din 16 septembrie 1948, aceasta urmând să-și înceteze activitatea la data de 30 septembrie 1948<sup>84</sup>.

“Făgețana”, Institut de Credit și Economii Făget a intrat în procedura de lichidare în baza deciziei Curții Superioare Bancare nr. 192 din 4 iunie 1948, în calitate de lichidator al băncii făgețene fiind desemnat Nicolae Străin, contabil la Agenția B.N.R. Lugoj<sup>85</sup>.

“Cărășana”, Casă de Păstrare Lugoj și-a redus capitalul social la suma de 18.000.000 lei, în urma hotărârii Adunării generale extraordinare din ziua de 29 mai 1948<sup>86</sup>.

Din bilanțul pe semestrul I al anului 1948, rezultă că banca amintită avea participații la alte instituții de credit în valoare de 11.319.187 lei și dispunea de fonduri de amortisment însumând 483.856 lei<sup>87</sup>.

---

<sup>81</sup> *Ibidem*, dosar 47/1948-1950, f. 127.

<sup>82</sup> DJTAN, fond *Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, dosar 198, f. 18.

<sup>83</sup> *Ibidem*, dosar 191, f. 69-70.

<sup>84</sup> *Ibidem*, f. 74.

<sup>85</sup> *Ibidem*, dosar 209, f. 150-151.

<sup>86</sup> *Ibidem*, dosar 195, f. 420.

<sup>87</sup> *Ibidem*, f. 406.

Cu o cifră de afaceri de 336.767 lei, banca menționată mai sus număra 12 angajați la finele lunii martie 1948, dintre care: personal administrativ superior – 2; personal administrativ inferior – 6; lucrători calificați – 3; lucrători necalificați – 1. Majoritatea angajaților instituției de credit lugojene aveau studii de specialitate: Școala Comercială Superioară, Școala Administrativă de notari sau chiar Academia Comercială<sup>88</sup>.

În baza decretului nr. 197, publicat în Monitorul Oficial nr. 186 din 13 august 1948, banca “Cărășana” din Lugoj a intrat în stare de lichidare, fiind numit – în calitate de lichidator – Gheorghe Ucenic, funcționar la Agenția B.N.R. Lugoj, care prelua integral atribuțiile fostului Consiliu de Administrație, format din 4 membri (dr. Nicolae Negrea, dr. Borislav Popovici, Coriolan Lupu și Grigorie Olariu). Institutul de credit menționat mai sus a fost considerat dizolvat de drept prin notificarea făcută la Camera de Comerț și Industrie Lugoj în ziua de 25 august 1948 și prin încheierea Tribunalului Severin – Lugoj nr. 7644/1948<sup>89</sup>.

Desigur, acestea sunt cele mai semnificative exemple în domeniu, rezultate din cercetarea unor fonduri arhivistice.

La fel ca în județul Caraș, întreprinderile industriale și miniere de pe cuprinsul județului Severin au fost naționalizate în cursul lunii iunie 1948, în timp ce instituțiile bancare au intrat în procedură de lichidare, bunurile lor (mobile și imobile) revenind agențiilor locale ale Băncii Naționale.

c) Concluzii:

Naționalizarea principalelor mijloace de producție, prezentată – în stilul triumfalist specific conducătorilor comuniști din epocă – drept adevăratul început al procesului de industrializare și electrificare al țării, în urma trecerii întreprinderilor industriale și unităților bancare în “mâinile poporului muncitor”, a fost determinată de dorința liderilor comuniști români de a deține toate pârghiile vieții economice și a servit intereselor directe ale Uniunii Sovietice în regiune.

Anul 1948 a debutat, și în județul Severin, cu adoptarea unor măsuri ce vizau instituirea controlului statului asupra principalelor unități economice din zonă, în primul rând constituirea Consiliului Economic Județean, investit cu importante atribuții în plan economic și financiar.

Naționalizarea a fost precedată de rechiziționarea bunurilor, mobile și imobile, aparținând fostei familii regale a României, simbol al sistemului politic democratic,

<sup>88</sup> *Ibidem*, f. 397.

<sup>89</sup> *Ibidem*, f. 430, 433.

înlăturat – prin fraudă și abuz – de către minusculul partid comunist român, cu sprijinul masiv și decisiv al Moscovei, la sfârșitul anului 1947.

Imediat după naționalizare a fost consemnată o corespondență destul de bogată între autoritățile centrale și locale, menită să lămurească o serie de aspecte legate de acest act de natură economică, cu evidente conotații politice. S-a pus un accent deosebit, în acest sens, pe categoriile de întreprinderi supuse naționalizării, rolul jucat de administrația locală în cadrul procesului amintit, atribuțiile noilor organe de conducere, sistemul de salarizare și impozitare ș.a.m.d.

Cele mai importante obiective industriale din județul Severin (uzinele Nădrag și Ferdinand/Oțelu – Roșu din cadrul complexului metalurgic T.N.C., “Mundus – Borlova – Armeniș” din Caransebeș, “Fabricile Unite de Butoaie” Caransebeș, etc.) au fost naționalizate în cursul lunii iunie 1948, după ce au fost obligate să livreze o serie de produse în contul Convenției de Armistițiu, care le-au afectat considerabil veniturile proprii și posibilitatea efectuării de investiții pentru sporirea randamentului producției, în timp ce instituțiile bancare, cu rol de creditare a altor sectoare economice din regiune, au intrat în procedură de lichidare, bunurile lor (mobile și imobile) revenind agențiilor locale ale Băncii Naționale.

În concluzie, actul naționalizării și-a atins scopul fundamental, de lichidare a proprietății particulare, și la nivelul județului Severin, toate unitățile industriale, miniere și bancare fiind trecute – în mod automat – în patrimoniul statului, a regimului de “democrație populară”.

## THE NATIONALIZATION OF THE MOST IMPORTANT MEANS OF PRODUCTION IN THE SEVERIN DISTRICT

### *Summary*

The nationalization of the main important means of production, presented from a communist point of view as the real beginning of the industrialization process and the electrification too, was determined by the desire of the romanian communists of taking control over the economic life and it served to the Soviet Union.

1948 was the year which started in the Severin district by taking some measures which had in view the state's control over the economic life. First of all it was constituted the Municipal Economic Council.

Before the nationalization process, there were some hard measures like: there were taken away all mobile and imobile goods of the Romanian ex-royal family, which was a symbol of the political system of democracy.

This system was thrown apart by the communist party with the Moscow's support by the end of 1947.

Immediately after the nationalization process, the entire economic life started to be controlled by the political system. There was a special accent taken over the societies.

The most important industrial objectives from the Severin district at some factories, such as: Nădrag and Ferdinand, Oțelu-Roșu of T.N.C., and "Mundus-Borlova-Armeniș" from Caransebeș, all these were nationalized during june 1948, after they were forced to deliver a great number of products. This activity was mentioned in the Convention of Armistice and lead to the lack of financial support of these factories.

To sum it up, the act of nationalization has riched it's purpose, which was the liquidation of the private property at the level of the Severin district. So, all the industrial and financial unities were taken "under the state's control and the popular democracy" regime.